

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФІЗИКА, ЕЛЕКТРОНІКА,
ЕЛЕКТРОТЕХНІКА

ФЕЕ :: 2018

**МАТЕРІАЛИ
та програма**

НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Суми, 05–09 лютого 2018 року)

Суми
Сумський державний університет
2018

Структурні особливості та фізико-механічні властивості аморфноподібних покриттів $\text{AlN-TiB}_2\text{-TiSi}_2$

Біловол К.О., студент; Бондар О.В., доцент
Сумський державний університет, м. Суми

Тенденції постійного зростання вимог щодо продуктивності і якості деталей механізмів зумовлюють високі вимоги до матеріалів покриттів, а саме високу твердість і стійкість до окислення. Останнім часом сформувалася тенденція до розробки покриттів, що мають у своєму складі п'ять і більше елементів; правильно підібрана комбінація яких обумовлює унікальні переваги таких покриттів перед покриттями з меншою кількістю компонентів.

Введення добавки TiSi_2 в композит AlN-TiB_2 за допомогою методу імпульсного магнетронного розпилення мішені дозволяє отримати покриття $\text{AlN-TiB}_2\text{-TiSi}_2$, яке, ймовірно, за рахунок формування аморфноподібної структури, володітиме комплексом властивостей, що зробить його перспективними при використанні в якості дифузійного бар'єру, у вигляді самостійного захисного елемента або у якості контактуючого шару в багатошарових зносостійких покриттях.

Розмір областей впорядкування після осадження покриття склав близько 1 нм, що відносить структурний стан досліджуваних покриттів до аморфноподібного. При високотемпературному відпалі ($900\text{ }^\circ\text{C}$ і $1300\text{ }^\circ\text{C}$) спостерігається кристалізація покриттів з утворенням кристалітів розміром 11-25 нм. Відпал до температури $1300\text{ }^\circ\text{C}$ призводить до принципової зміни картини дифракційного спектра – основними складовими покриття стають оксид алюмінію Al_2O_3 і до 30 об.% залишкового AlB_2 .

Нанотвердість H і модуль пружності E_f для покриттів після осадження мали значення 15,20 ГПа і 177,6 ГПа, а після відпалу при $900\text{ }^\circ\text{C}$ дорівнювали 24,41 ГПа і 212,46 ГПа, відповідно.

Нанокompозитне керамічне покриття системи $\text{AlN-TiB}_2\text{-TiSi}_2$ може бути використано в якості ефективного захисного покриття для ріжучого інструменту, що дозволить підвищити зносостійкість інструменту в 1,32 рази при температурі в зоні різання до $1300\text{ }^\circ\text{C}$.

Керівник: Погребняк О.Д., професор